

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 146
від 05 березня 2024 року

Про стан забезпечення підручниками та навчальними посібниками закладів загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році

Відповідно до статті 14 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» щодо контрольних функцій комітетів, аналізу практики застосування законодавчих актів у діяльності державних органів, їх посадових осіб з питань, віднесених до предметів відання комітетів, Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (далі – Комітет) у 2023 році на своїх засіданнях розглянув питання стану забезпечення підручниками та навчальними посібниками закладів загальної середньої освіти, а саме 12 липня 2023 року (протокол № 124), 26 липня 2023 року (протокол № 125) та 06 вересня 2023 року (протокол № 132).

У порядку здійснення контрольних функцій Комітет повторно розглянув на своєму засіданні 05 березня 2024 стан забезпечення підручниками та навчальними посібниками закладів загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році та відзначає, що **ключовими проблемними питаннями, які потребують вирішення, є:**

порушення вимог чинного законодавства в частині запровадження інтерактивного електронного додатку до підручника та обов'язкової апробації навчальної літератури, закупівля якої здійснюється за кошти державного бюджету;

організація своєчасної (до початку навчального року) доставки підручників та навчальних посібників безпосередньо до закладів загальної середньої освіти, у тому числі навчальної літератури для дітей з порушенням зору та дітей з навчанням мовами національних меншин;

вдосконалення процедури конкурсного відбору підручників та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників.

1. Щодо запровадження інтерактивного електронного додатку до підручника та обов'язкової апробації навчальної літератури, закупівля якої здійснюється за кошти державного бюджету

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо вдосконалення науково-методичного забезпечення освіти та якості навчальної літератури» № 1951-IX від 14.12.2021 року з 1 січня 2024 року набувають чинності норми щодо:

запровадження інтерактивного електронного додатку, який є складовою підручника та вимоги до якого встановлює центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки (пункт 5¹ частини першої статті 1 Закону України «Про освіту»);

проходження апробації навчальної літератури, яка видається (повторно видається) за рахунок коштів державного бюджету для використання в освітньому процесі в закладах дошкільної та повної загальної середньої освіти, відбирається за конкурсом на основі вибору закладів освіти, здійсненого педагогічними працівниками таких закладів освіти у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Порядок такої апробації визначається центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (абзац сьомий частини четвертої статті 75 Закону України «Про освіту»);

повноважень центрального органу виконавчої влади в сфері освіти і науки здійснювати експертизу та апробацію навчальної літератури для закладів дошкільної та загальної середньої освіти; визначати види навчальної літератури, що підлягають експертизі та апробації (абзац одинадцятий частини першої статті 64 Закону України «Про освіту»);

повноважень державних органів, до сфери управління яких належать заклади освіти, організувати здійснення експертизи та апробації навчальної літератури для здобуття спеціалізованої освіти (абзац сьомий частини першої статті 65).

Крім того, відповідно до Прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо вдосконалення науково-методичного забезпечення освіти та якості навчальної літератури» Кабінету Міністрів України доручено протягом шести місяців з дня прийняття цього Закону привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом, а також забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Наразі вищезазначені норми Закону не виконані, до цього часу не затверджені відповідні нормативно-правові акти, вимоги до інтерактивного електронного додатку до підручника, а також відсутній порядок апробації навчальної літератури, що позбавляє українську школу потужних інструментів якісного покращення змісту освіти. Водночас, проекти відповідних актів є розробленими і узгодженими вже досить тривалий час.

Так, за інформацією, наданою Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» (далі – ДНУ «ІМЗО») (лист № 21/08-333 від 26.02.2024), наказом МОН України від 09.01.2023 № 14 була утворена робоча

група з розроблення проектів нормативно-правових актів щодо вдосконалення науково-методичного забезпечення освіти та якості навчальної літератури, яка складалась з трьох підгруп відповідно до напрямків роботи.

Протягом березня-липня 2023 року відбулось 10 засідань підгрупи щодо розроблення вимог до інтерактивного електронного додатку до підручника (далі – Проект вимог). Розроблений Проект вимог надіслано листом ДНУ «ІМЗО» від 03.08.2023 № 21/08-1252 до МОН України. З 18 вересня до 03 жовтня 2023 року тривало громадське обговорення Проекту вимог. Пропозиції та зауваження, які надійшли, були узагальнені членами підгрупи. Листом МОН України від 13 лютого 2024 року Проект вимог направлено на погодження до Міністерства цифрової трансформації України.

Протягом грудня 2022 року – лютого 2023 року ДНУ «ІМЗО» спільно з Громадською спілкою «Національна освітня асоціація» був розроблений проект Порядку проведення апробації навчальної літератури для закладів загальної середньої освіти (далі – Порядок апробації) і надісланий до МОН (лист «ДНУ» від 07.02.2023 № 21/08-152). З 30 березня до 28 квітня 2023 року тривало громадське обговорення Порядку апробації. Пропозиції та зауваження до даного проекту не надходили. Станом на сьогодні цей проект документа готовий для направлення на погодження до Центральних органів виконавчої влади.

Як зазначено у листі МОН України № 1/3435-24 від 27.02.2024 р., порядок апробації є регуляторним актом, відтак відповідно до статті 21 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» після завершення процедури його оприлюднення потребує погодження з Державною регуляторною службою України.

2. Щодо організації своєчасної (до початку навчального року) доставки підручників та навчальних посібників безпосередньо до закладів загальної середньої освіти, у тому числі навчальної літератури для дітей з порушенням зору та дітей з навчанням мовами національних меншин

За інформацією ДНУ «ІМЗО» (лист № 21/08-333 від 26.02.2024), з метою вчасного забезпечення підручниками закладів освіти до початку навчального року та враховуючи затримку доставки навчальної літератури від книжкових баз органів управління у сфері освіти обласних та Київської міської державних адміністрацій, триває розроблення модуля доставки навчальної літератури на базі програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» (далі – АІКОМ).

Передбачається, що видавництва доставлятимуть підручники та посібники безпосередньо до закладів освіти. Керівники закладів освіти у системі АІКОМ підписуватимуть накладні на отриману літературу. Видавництва, у свою чергу, повинні будуть надавати ДНУ «ІМЗО» зведену накладну доставленої літератури по областях.

Станом на сьогодні підготовлено технічне завдання щодо модернізації АІКОМ. Орієнтовна вартість модуля доставки навчальної літератури становитиме понад 800 тис. грн. Наразі вирішується питання щодо джерел

фінансування та строків реалізації проекту адміністратором АІКОМ ДНУ «Інститут освітньої аналітики».

За попередніми розрахунками цей механізм призведе до збільшення видатків з державного бюджету на 5 відсотків та буде становити до 10 відсотків від вартості підручника. Разом з тим, реалізація зазначеного механізму надасть можливість більш ефективно та вчасно здійснювати доставку підручників та посібників до закладів освіти, у тому числі шрифтом Брайля та мовами національних меншин.

Як зазначає ДНУ «ІМЗО», для реалізації цього механізму потрібен додатковий час та необхідність внесення змін до Порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 41 «Про затвердження Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників» і від 19 лютого 2020 р. № 131 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації загальнодержавних заходів у сфері освіти».

Враховуючи викладене, ДНУ «ІМЗО» вважає, що впровадження описаного механізму доставки навчальної літератури до закладів освіти можливо не раніше 2025 року.

Комітет звертає увагу на проблему невчасної доставки підручників для дітей з порушенням зору та дітей з навчанням мовами національних меншин. Проаналізувавши інформацію МОН України, надану на виконання пункту 6.1 попереднього рішення Комітету від 06.09.2023 (додаток 1 до листа МОН України від 21.09.2023 № 1/14519-23), Комітет звертає увагу на те, у 2023 році доставка підручників та посібників для класів (груп) навчанням мовами національних меншин здійснювалася у серпні-вересні 2023 року, у той же час абзацом другим п. 13 Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 року № 41, передбачено, що доставка підручників має здійснюватися до початку навчального року.

Крім того, МОН України зазначило, що підготовка до друку, друк та доставки підручників для дітей з порушенням зору здійснювалися у червні-листопаді 2023 року.

Таке зволікання є дискримінаційним по відношенню до дітей зазначених категорій та призводить до порушення їхніх конституційних прав на рівні умови доступу до освіти.

Листом від 04.10.2023 № 1/5245-23 МОН України поінформувало, що планується здійснити кроки задля оптимізації процесу перекладу / адаптації, видання та доставки підручників і посібників у перекладі мовами корінних народів та національних меншин, адаптованих збільшеним шрифтом та шрифтом Брайля до закладів освіти. Так, починаючи з 2024 року, у договорах на видання відповідних оригінальних підручників запропоновано доповнити вимогою, що одержувач бюджетних коштів для видання підручників та посібників забезпечує, у разі необхідності, їх переклад на мови національних меншин й адаптації для осіб з порушенням зору.

За додатковою інформацією МОН України (лист від 22.01.2024 № 1/1092-24), з метою оптимізації процесів підготовки, адаптації/ перекладу, експертизи, друку та доставки підручників для дітей з порушенням зору та навчанням мовами національних меншин розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 41 і від 19 лютого 2020 р. № 131».

Серед запропонованих змін зазначено таке:

«Одержувач бюджетних коштів для видання підручників та посібників, підручник / посібник якого отримав найвищий узагальнений результат вибору закладами освіти, у складі яких є класи (групи) з навчанням відповідними мовами національних меншин, забезпечує їх переклад на ці мови національних меншин, видання та доставку.

Одержувач бюджетних коштів для видання підручників та посібників, підручник / посібник якого отримав найвищий узагальнений результат вибору закладами освіти, забезпечує їх адаптацію рельєфно-крапковим та збільшеним шрифтом, видання та доставку».

Запропоновані зміни спрямовані на посилення відповідальності видавців, що має скоротити термін адаптації підручників для осіб з особливими освітніми потребами та відповідно – термін їх надходження до закладів освіти.

Разом з тим, слід зазначити, що незрозумілим залишається питання, яким чином покладання на одержувача бюджетних коштів (видавництво) обов'язків забезпечити переклад навчальної літератури на мови нацменшин та адаптацію підручників рельєфно-крапковим та збільшеним шрифтом вирішить проблему їх своєчасного (до початку навчального року) видання та доставку до закладів освіти.

До того ж, Комітет звертає увагу, що проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 41 і від 19 лютого 2020 р. № 131» із відповідними змінами, які б, на думку МОН України, могли б оптимізувати ці процеси, досі не затверджено.

3. Щодо вдосконалення процедури конкурсного відбору підручників та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників

З метою актуалізації та вдосконалення процедури відбору підручників та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників ДНУ «ІМЗО» підготовлено проект оновленого Порядку конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників (далі – Порядок конкурсу) і надісланий до МОН України (лист ДНУ «ІМЗО» від 16.08.2023 № 21/08-1331).

Станом на сьогодні до Порядку конкурсу пропонуються такі зміни:

1) Оптимізація алгоритму проведення конкурсного відбору підручників та посібників завдяки вилученню бюрократичних перешкод, що «крадуть» час для видання і доставки підручників:

- скасування II етапу конкурсного відбору – вилучення проведення експертизи художньо-технічного редагування підручників/посібників;
- скорочення строку подання апеляцій з п'яти до трьох календарних днів;
- припинення практики надсилання узагальнених результатів вибору підручників/посібників до ДНУ «ІМЗО» в паперовій формі (рекомендація Державної аудиторської служби України);
- надання учасниками конкурсу посилань на електронну версію підручника/посібника у комплекті з проектом обкладинки з переліку назв підручників/посібників, з яких оголошується Конкурс.

2) Узгодження Порядку конкурсу з іншими нормативно-правовими актами:

- Порядком здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, затвердженим наказом МОН України від 05.06.2023 № 675.

- Законом України «Про авторське право і суміжні права».

Комітет погоджується, що запропоновані зміни можуть оптимізувати алгоритм проведення конкурсного відбору, проте звертає увагу, що підготовлений ДНУ «ІМЗО» вищезазначений проект оновленого Порядку конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників був направлений до МОН України ще 16 серпня 2023 року та до цього часу не затверджений.

4. Щодо стану виконання Рішення Комітету від 06.09.2023 року (протокол № 132), яким було затверджено перелік питань (пункти б.1. - б.б.), відповідно до яких МОН України повинно було надати інформацію у встановлені Рішенням строки (до 15, 20 вересня та до 01 жовтня 2023 року)

Інформаційні та аналітичні матеріали від МОН України надійшли із незначним запізненням (листи МОН України на адресу Комітету № 1/14216-23 від 15.09.2023 (на 32 арк.); № 1/14519-23 від 21.09.2023 (на 113 арк.) та № 1/15245-23 від 04.10.2023 (на 3 арк.)).

Комітет зазначає, що МОН України було надано алгоритм проведення конкурсного відбору підручників на плановий рік; доповнену інформацію щодо забезпечення підручниками та посібниками у 2023 році (6 клас); інформацію щодо формування регіонального та центрального резервних фондів (6 класу); інформацію щодо укладених догорів із видавництвами; інформацію щодо поповнення фонду художньою та словниково-довідковою літературою; інформацію (частково) щодо перерозподілу та виділення з центрального резервного фонду навчальної та художньої літератури закладам освіти; перелік навчальної літератури, яку було надруковано за кошти донорів у 2022 році; покрокову процедуру проведення конкурсного відбору підручників.

Разом з тим, МОН України не було надано зазначену у Рішенні Комітету від 06.09.2023 року інформацію щодо нормативно-правових актів, якими регламентується списання непридатної до використання навчальної літератури; пропозицій щодо запровадження верифікації даних стосовно

контингенту учнів та необхідного накладу навчальної літератури; проекти змін до Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників та Порядку конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти.

Щодо виконання окремих пунктів Рішення Комітету від 06 вересня 2023 року.

Щодо пункту 3 (виконано частково)

Пунктом 3.1. було визначено звернутися до Рахункової палати України щодо включення до плану роботи Рахункової палати на 2024 рік питання про проведення аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених у 2021 - 2023 роках на забезпечення закладів освіти підручниками і навчальними посібниками

(виконано)

На виконання визначеного завдання Комітет звернувся до Рахункової палати України (лист від 12.09.2023 № 04-24/17-2023/198836).

На таке звернення Комітет отримав відповіді Рахункової палати (листи від 14.09.2023 № 05-2144 та від 01.12.2023 № 05-2896), що планом роботи Рахункової палати на 2024 рік, затвердженим рішенням Рахункової палати від 23.11.2023 № 28–5 (зі змінами), передбачено здійснення аудиту відповідності на тему «Організація забезпечення підручниками і посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників в умовах воєнного стану» (дата розгляду звіту про результати аудиту – 19.11.2024, відповідальний – член Рахункової палати Василь Невідомий). Про результати аудиту Рахункова палата поінформує Верховну Раду України. Звіт про результати аудиту і рішення Рахункової палати будуть оприлюднені на офіційному вебсайті органу.

Пунктом 3.2. було визначено виступити з ініціативою щодо актуалізації питання стосовно стовідсоткового забезпечення фінансування видання та доставки підручників та начальних посібників за бюджетною програмою 2201260 «Загальнодержавні заходи у сфері освіти» під час опрацювання проекту Закону України «Про Державний бюджет на 2024 рік»

(виконано частково)

Комітет звернувся до МОН України (лист від 15.01.2024 № 04-24/11-2024/9629) стосовно надання оновленої інформації щодо обсягів фінансування передбачених державним бюджетом на 2024 рік за бюджетною програмою КПВК 2201260 «Загальнодержавні заходи у сфері освіти».

МОН України повідомило (лист від 22.01.2024 № 1/1092-24), що державним бюджетом на 2024 рік на видання та доставку підручників та навчальних посібників передбачено кошти у сумі 1 500,000 тис. грн. Відповідно до поданих пропозиції до паспорту бюджетної програми КПВК 2201260 «Загальнодержавні

заходи у сфері освіти» у 2024 році на видання та доставку навчальної літератури передбачено кошти у сумі:

- 986 979, 5 тис. грн. - на підручники для учнів та педагогічних працівників 7 класу (7 771 492 прим.);

- 96 614, 8 тис. грн. - на підручники для учнів та педагогічних працівників 11 класу (748 952 прим.);

- 65 989, 9 тис. грн. - на підручники і посібники шрифтом Брайля (37 073 прим.);

- 277 636, 8 тис. грн. - на підручники і посібники для осіб з особливими освітніми потребами (661 040 прим.);

- 1 418, 0 тис. грн. - на збереження резервного фонду;

- 71 361, 0 тис. грн. - на доставку підручників і посібників.

Крім того, МОН України надало перелік підручників, навчально-методичних посібників та посібників, у тому числі посібників серії «Шкільна бібліотека» та посібників для професійно-технічних закладів, які у 2024 році потребують додаткового фінансування. Орієнтовна загальна вартість з доставкою складає 2 355 414,0 тис. грн. При цьому за кошти донорів передбачено надрукувати та доставити до закладів загальної середньої освіти 2 147 166 прим. на суму 161 100,0 тис. грн.

Щодо пункту 4. (виконано)

Пунктом 4.1. було визначено рекомендувати Кабінету Міністрів України розглянути питання щодо виділення МОН України фінансування на суму 552 809 205,00 грн для забезпечення видання підручників та посібників для закладів освіти, у виданні яких у 2023 році є нагальна потреба (лист МОН України № 1/12346-23 від 18.08.2023)

На виконання визначеного завдання Комітет звернувся до Кабінету Міністрів України (лист від 11.0.09.2023 № 04-24/17-2023/198188) з рекомендаціями розглянути вищезазначене питання.

На таке звернення Комітет отримав відповідь Міністерства фінансів України (лист від 21.09.2023 № 07010-03-2/25718), що у проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» щодо фінансового забезпечення сектору безпеки і оборони та вирішення першочергових питань, прийнятому Верховною Радою України 20.09.2023 в першому читанні, МОН України як головному розпоряднику бюджетних коштів за бюджетною програмою за КПКВК 2201260 «Загальнодержавні заходи у сфері освіти» на видання та придбання підручників для учнів 5 та 6 класів за предметами, які ще не надруковані, передбачено додатково видатки в обсязі 552 809,2 тис. гривень.

За додатковою інформацією ДНУ «ІМЗО», станом на 05.01.2024 за рахунок вищезазначених додаткових видатків видано та доставлено до закладів загальної середньої освіти 4 746 231 прим. підручників (109 назв) для учнів та педагогічних працівників 5 та 6 класів.

Щодо пункту 5 (виконано)

Пунктом 5.1. було визначено рекомендувати Державній казначейській службі України з метою своєчасного забезпечення закладів освіти підручниками, посібниками та іншою навчальною літературою, їх друку за державним замовленням та доставки споживачам звернути увагу на своєчасне авансування та оплату послуг з видання, доставки підручників і посібників для здобувачів освіти та працівників закладів освіти та зберігання резервного фонду навчальної літератури

З метою сприяння своєчасного забезпечення закладів освіти підручниками, посібниками та іншою навчальною літературою Комітет неодноразово звертався до Державної казначейської служби України та до Прем'єр-міністра України (листи від 11.09.2023 № 04-24/17-2023/198185, від 18.09.2023 № 04-24/17-2023/202683, від 20.11.2023 № 04-24/10-2023/255424 та № 04-24/11-2023/256008).

На такі рекомендації Комітет отримав відповідь Державної казначейської служби України та Міністерства фінансів України (листи від 15.09.2023 № 9-01-1-01/16875, від 28.11.2023 № 9-01-1-01/22485, від 01.12.2023 № 07010-04-3/33374), що в умовах воєнного стану у зв'язку з обмеженим фінансовим ресурсом єдиного казначейського рахунка органи Казначейства забезпечують здійснення платежів згідно з підпунктами 1 та 2 пункту 19 Порядку № 590. Оплата видатків третьої черги здійснюється відповідно до положення підпункту 3 пункту 19 Порядку № 590, тобто після виконання у повному обсязі платежів, визначених підпунктами 1 і 2 пункту 19 цього порядку, за умови наявності ресурсу на єдиному казначейському рахунку.

ДНУ «ІМЗО» повідомило (лист від 20.11.2023 № 221/10-279), що у зв'язку з обмеженнями, передбаченими постановою Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 № 590, була затримка проведення Державною казначейською службою платежів з небюджетних рахунків видавництва. У підсумку видання та доставки підручників до закладів загальної середньої освіти були здійснені не своєчасно.

Станом на 05.01.2024 року підручники та посібники надруковані та доставлені до закладів загальної середньої освіти у повному обсязі.

Щодо пункту 6 (виконано частково)

Пунктом 6.1. було визначено, що до 15 вересня 2023 року МОН України має доповнити відповідно до п. 2.1 Рішення Комітету від 26 липня 2023 року встановлену покрокову процедуру інформацією:

6.1.1. щодо процедур (із зазначенням чітких термінів виконання, підготовки (розрахунку потреб, виділення коштів тощо), видання, формування резервного фонду та поставки підручників і посібників), необхідних для видання, доставки підручників та посібників для національних меншин, дітей з особливими освітніми потребами;

6.1.2. дотримання у 2023 році термінів виконання кожної процедури (із зазначенням документів, підтверджуючих дотримання, або із зазначенням вмотивованого обґрунтування недотримання).

На виконання пункту 6.1 МОН України надало інформацію у вигляді таблиці у форматі Word, з назвою «Дотримання у 2023 році термінів виконання забезпечення підручниками для 6 класу закладів загальної середньої освіти у 2022-2023 роках» (додаток 1 до листа МОН від 21.09.2023 № 1/14519-23) доповнивши його інформацією щодо процедур підготовки, видання та доставки підручників та посібників для національних меншин, дітей з особливими освітніми потребами.

Пунктом 6.2. було визначено, що до 15 вересня 2023 року МОН України має доповнити та надати інформацію: (виконано)

6.2.1. інформацію, надану відповідно до п. 2.2 Рішення Комітету від 26 липня 2023 року щодо забезпечення підручниками та посібниками у 2023 році (6 клас) (додаток 4), доповнити окремими колонками: після колонки шостої «загальна вартість» доповнити колонкою, в якій зазначити вартість доставки 1 примірника; після колонки одинадцятої «термін доставки до областей» доповнити колонкою, в якій зазначити фактичний термін доставки; (виконано)

МОН України повідомило, що інформацію, надану відповідно до п. 2.2 Рішення Комітету від 26 липня 2023 року щодо забезпечення підручниками та посібниками у 2023 році (6 клас), доповнено окремими колонками про вартість доставки 1 примірника та фактичний термін доставки підручників у 2023 році (додаток 1 до листа МОН від 15.09.2023 № 1/14216-23).

Відповідно до наданої інформації, середня вартість доставки 1 примірника підручника складає 6 грн. (майже 5 % від загальної вартості), що відповідає нормам Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації загальнодержавних заходів у сфері освіти, затвердженого Постановою КМУ від 19.02.2020 № 131, згідно з яким витрати на доставку підручників становлять до 5 відсотків їх загальної вартості (підпункт 2) пункту 3 Порядку).

Фактичні терміни доставки підручників відповідають нормам Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 року № 41, згідно з яким доставка підручників (крім електронних) та посібників до структурних підрозділів освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій здійснюється видавництвами, що їх друкують, протягом місяця з дня виготовлення тиражу (пункт 13 Порядку).

Водночас Комітет звертає увагу, що пунктом 13 Порядку передбачено, що доставка підручників має здійснюватися до початку навчального року. Відповідно до наданої інформації деякі найменування підручників фактично надійшли лише до областей, а не до конкретних закладів освіти, за декілька днів до початку навчального року або навіть 01.09.2023.

Враховуючи, що доставка і отримання закладами освіти підручників та посібників відповідно до Порядку здійснюється протягом 15 календарних днів з дня надходження підручників та посібників до областей, то деякі заклади освіти отримали їх із значним запізненням після початку навчального року.

6.2.2. відповідно до п. 2.1. Рішення Комітету від 26 липня 2023 року інформацію щодо наявності резервного фонду (по найменуванням) підручників і посібників по областях із зазначенням їх місць зберігання, а також інформацію щодо розподілу резервного фонду підручників, що видані у 2023 році (виконано, але потребує вирішення питання перерозподілу підручників з навчанням молдовською мовою);

МОН України інформує (лист від 21.09.2023 № 1/14216-23), що формування центрального резервного фонду МОН України відбувається щороку з урахуванням фінансування бюджетної програми з видання підручників.

З огляду на першочергову потребу у 2023 році забезпечення підручниками 6 класу, МОН України надало зведену інформацію у розрізі регіонів щодо забезпечення підручниками та обсягом резервного фонду МОН України (додаток 2 до листа МОН України від 15.09.2023 № 1/14216-23).

Відповідно до зведеної інформації, наданої МОН України, у 2023 році обсяг забезпечення підручниками становив 4 769 768 примірників, з них на доставку до регіонів - 4 581 374 примірники, на поновлення резервного фонду МОН України - 188 394 примірники.

У додаток до зведеної інформації, МОН України надало інформацію (у формі таблиць Excel), щодо забезпечення підручниками 6 класу у 2023/2024 н.р., у розрізі регіонів, із зазначенням кількості учнів та педагогічних працівників, кількості примірників для формування регіонального резервного фонду, плану доставки (по найменуванням) та кількості примірників для формування центрального резервного фонду (додаток 2 до листа МОН України від 21.09.2023 № 1/14519-23).

Відповідно до вищезазначеної інформації загальний регіональний резервний фонд становить 148 242 примірники, що зберігається при закладах освіти.

Водночас Комітет звертає увагу, що відповідно до наказу МОН України від 16.11.2023 № 1408 підручники з навчанням молдовською мовою вилучені з Переліку підручників для закладів загальної середньої освіти, які видаватимуться за кошти державного бюджету у 2023 році, у тому числі для 6-го класу.

За додатковою інформацією ДНУ «ІМЗО», підручники для 6-го класу з навчанням молдовською мовою були надруковані та доставлені до ЗЗСО влітку 2023 року, підручники для 5-го класу надруковані не були. Інших рекомендації щодо перерозподілу підручників для зазначених класів до ДНУ «ІМЗО» не надходило.

6.2.3. щодо механізму створення (визначення обсягів) та розподілу резервного фонду між центральним резервним фондом та регіональними, а

також вказати, якими нормативно-правовими документами регулюються визначення його обсягів і розподіл (виконано);

Обсяг та розподіл резервного фонду навчальної літератури здійснюється відповідно до пунктів 14-16 Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 року № 41 (далі – Порядок).

МОН України інформує (лист від 15.09.2023 № 1/14216-23), що формування резервного фонду здійснює Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти».

ДНУ «ІМЗО» формує резервний фонд підручників і посібників (крім електронних) наступним чином:

- для науково-методичних і виробничих потреб у кількості до 1500 примірників кожної назви українською мовою, від 10 до 500 примірників кожної назви мовами національних меншин, до 40% фактичної кількості примірників з кожної назви для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, до 500 примірників з кожної назви посібників серії «Шкільна бібліотека»;

- для задоволення освітніх потреб громадян України, які проживають або перебувають за кордоном до 1000 примірників з української мови та літератури та до 300 примірників кожної назви з інших предметів;

- для забезпечення потреб здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників, які вимушені змінити своє місце проживання (перебування) або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) (кількість примірників кожної назви визначається як різниця між прогнозованою кількістю здобувачів повної загальної середньої освіти з урахуванням їх максимальної кількості за наступні п'ять років, фактичною кількістю педагогічних працівників та кількістю здобувачів повної загальної середньої освіти, педагогічних працівників, для яких здійснено вибір під час конкурсного відбору у відповідному навчальному році;

- для забезпечення освітніх послуг державною установою «Школа супергероїв» по 4 примірники з кожного навчального предмета.

Після проведення конкурсного відбору підручників і посібників та узагальнення потреби, формується план доставки підручників в кожную область та м. Київ, а також визначається кількість примірників навчальної літератури, що закладається до резервного фонду МОН України (центрального резервного фонду та регіональних). Друк підручників для поповнення резервного фонду відбувається одночасно з виданням усього накладу.

У 2023 році центральний резервний фонд формувався таким чином:

- кількість примірників для науково-методичних і виробничих потреб;
- кількість примірників для забезпечення потреб діаспори;
- кількість примірників для внутрішньо переміщених осіб.

Загальний розрахунок резервного фонду становив до 4% від загальної потреби (відповідно до наданого у 2023 році фінансування).

Кожній області та м. Києву було надіслано план доставки навчальної літератури у 2023 році (лист ДНУ «ІМЗО» від 04.07.2023 № 21/8-1128), в якому зазначено тиражі підручників для 6 класу. Тираж сформовано з урахуванням: кількості учнів та вчителів, а також регіонального резерву (до 3%).

Відповідно до пункту 15 вищезазначеного Порядку резервні фонди підручників (крім електронних) та посібників формуються при закладах освіти або їх засновниках (регіональні резервні фонди). Формування, перерозподіл, видача підручників та посібників з резервного фонду відносяться до компетенції керівників закладів освіти, при яких вони створені.

Відповідно до пункту 16 Порядку, рішення про перерозподіл підручників та посібників між адміністративно-територіальними одиницями приймається МОН.

6.2.4. щодо договорів на друк підручників та посібників між Державною установою «Інститут модернізації змісту освіти» та видавництвами, зокрема, чи закладено у договорах норми та положення, які б забороняли видавцям поставляти виготовлені підручники та посібники на вільний ринок до повного виконання зобов'язань видавництв щодо друку та доставки підручників і посібників за кошти державного бюджету (кошти міжнародної спонсорської допомоги) до закладів загальної середньої освіти, в тому числі й до початку навчального року (надати для прикладу копії відповідних договорів) (виконано).

Порядком забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23.01.2019 № 41 (пункт 3) (далі- Порядок) визначено, що видання підручників (крім електронних) та посібників, а також придбання прав на використання електронних підручників здійснюється за результатами конкурсних відборів, що організовуються МОН України, та укладених договорів з особами, яким належать виключні майнові права на такі підручники та посібники.

МОН України надано проект типового Договору про видання підручника за державні кошти (далі – Договір) (додаток 3 до листа МОН України від 15.09.2023 № 1/14216-23).

Так, підпунктом 7.6 Договору визначено, що Виконавець (видавництво) має право на виготовлення за власні кошти додаткового накладу підручника та реалізацію його згідно із законодавством України після виконання Договору та за письмовим погодженням із замовником (Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти»). Як приклад, МОН України надало лист від видавництва та відповідний дозвіл ДНУ «ІМЗО» на комерційний друк підручників (додаток 3 до листа МОН від 15.09.2023 № 1/14216-23).

Крім того, пунктом 8.8 Договору передбачено відповідальність за порушення умов, визначених підпунктом 7.6 Договору, у вигляді сплати Виконавцем (видавництвом) штрафу у розмірі 20% вартості виданого комерційного накладу підручника.

Пунктом 6.3. було визначено, що до 20 вересня 2023 року МОН України має надати :

6.3.1. запитувані до п. 2.1. Рішення Комітету від 26 липня 2023 року пропозиції щодо оптимізації витрат бюджетних коштів під час процесів виготовлення підручників та посібників, розрахунку тиражу тощо з обґрунтуванням економічного ефекту (пропозиції відсутні).

МОН України зауважує (лист від 21.09.2023 № 1/14519-23), що питання щодо витрат бюджетних коштів на виготовлення підручників, що регулюється Порядком конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників, затвердженого наказом МОН України від 21.09.2021 № 1001 (далі – Порядок), є максимально оптимізованим і врегульованим. Пропозиції щодо оптимізації витрат бюджетних коштів під час процесів виготовлення підручників та посібників, розрахунку тиражу тощо у МОН України відсутні.

6.3.2. вмотивоване пояснення щодо суттєвих розбіжностей між прогнозованим контингентом учнів 6 класу на 2023 рік та запланованим тиражем підручників для 6 класів з окремих предметів. Наприклад, прогнозований контингент учнів 6 класів на 2023 рік складає 104 508 (що зазначено у додатку 2 інформації МОН України до виконання Рішення Комітету від 26.07.2023 року); тираж підручника «Українська мова» для 6 класу закладів загальної середньої освіти становить 509 255 (що зазначено у додатку «Список підручників для 6 класу», наданого до виконання Рішення Комітету від 12 липня 2023 року (протокол № 124) (не виконано, інформація не відповідає запиту)

МОН України інформує (лист від 21.09.2023 № 1/14519-23), що розбіжності в прогнозованих контингентах учнів 6 класу закладів загальної середньої освіти пояснюються специфікою проведення інвентаризації в системі ДІСО: дані за новими підручниками вносяться у зазначену систему в міру їх надходження до закладів освіти. Оскільки інвентаризацію було здійснено до завершення доставки підручників до закладів освіти, тому дані, наведені у додатку 2 (інвентаризація) інформації щодо виконання Рішення Комітету від 26.07.2023 року, є неостаточними (лише окремі заклади освіти зазначили надходження нових підручників та повний контингент учнів).

Достовірну інформацію про прогнозовані контингенти учнів 6 класу та фактичну кількість учителів, які потребують підручники, надають департаменти освіти і науки обласних державних (військових) адміністрацій під час здійснення конкурсного відбору та замовлення підручників. Саме ця інформація є основою для розрахунків тиражів.

МОН України, як зразок, представлено розрахунок накладів підручників з навчального предмета «Українська література» («Література (українська та зарубіжна)»). Наклад формується з прогнозованого контингенту учнів 6 класу, кількості примірників, які закладаються в резервні фонди (центральний та регіональний), та кількості педагогічних працівників (додаток 3 до листа МОН від 21.09.2023 № 1/14519-23).

Комітет звертає увагу, що суттєва розбіжність в цифрах між прогнозованою кількістю здобувачів закладів загальної середньої освіти 6 класу на 2023 рік та запланованим тиражем підручників для 6 класів з окремих предметів виникла внаслідок некоректно поданої ДНУ «ІМЗО» інформації.

Закладами освіти здійснюється облік підручників/ інвентаризація бібліотечного фонду в інформаційно-телекомунікаційній системі ДІСО протягом року. ДНУ «ІМЗО» подала до Комітету автоматично сформований витяг з системи, де був зазначений обсяг контингенту у розмірі 104 508 осіб та який відповідав кількості учнів, що була внесена безпосередньо закладами освіти в систему ДІСО станом на конкретну дату, назвавши його «прогнозованим контингентом учнів». Оскільки на зазначену дату ще не всі заклади освіти провели інвентаризацію бібліотечного фонду, тому і різниця така суттєва.

Вищезазначений приклад свідчить про значні проблеми обліку контингенту учнів, відсутності достовірної інформації про прогнозовану кількість здобувачів загальної середньої освіти, яка є основою для розрахунку тиражів підручників та посібників.

Пунктом 6.4. було визначено, що до 20 вересня 2023 року МОН України має надати для ознайомлення:

6.4.1. повний пакет документів на підтвердження списаної у 2021 році макулатури (художня література, підручники тощо), а також вказати, чим регламентується списання непридатних для використання в освітньому процесі підручників і посібників з резервного фонду; (виконано частково):

Щодо списання навчальної літератури МОН України надано копії наступних документів (додатки до листа МОН України від 21.09.2023 № 1/14519-23):

- доповідну записку ДНУ «ІМЗО» на МОН України від 26.03.2021 № 22.1/10-737 щодо необхідності проведення інвентаризації резервного фонду;
- лист-дозвіл МОН України від 20.04.2021 № 1-11-2678 на списання застарілої навчальної літератури;

- 2 акти списання навчальної літератури з резервного фонду у 2021 році, у загальній кількості 311 665 примірників (850 найменувань) на суму 7 917 394,83 грн.

Оскільки МОН України не надано інформації щодо нормативно-правових актів, якими регламентується списання непридатних для використання в освітньому процесі підручників і посібників з резервного фонду, їх аналіз не виявляється можливим.

Крім того, у вищезазначених копіях актів списання у колонці «підстава непридатності» не зрозумілою зазначена причина списання - «не придатні для використання в закладах загальної середньої освіти», адже навчальною літературою користуються не лише заклади загальної середньої освіти а й заклади професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Також у актах не зазначено роки видання списаної літератури.

- чим регламентується списання непридатних для використання в освітньому процесі підручників і посібників з резервного фонду (не виконано);

Інформації щодо нормативно-правових актів, якими регламентується списання непридатних для використання в освітньому процесі підручників і посібників з резервного фонду МОН України не надано.

- яким чином поповнюється резервний фонд художньою та словниково-довідниковою літературою (виконано);

МОН України інформує (лист від 21.09.2023 № 1/14519-23), що поповнення резервного фонду МОН України художньою (серія «Шкільна бібліотека») та словниково-довідниковою літературою відбувається під час друку такої літератури за кошти державного бюджету. Розрахунок здійснюється відповідно до пункту 14 Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 41(в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2020 р. № 957).

Востаннє за кошти державного бюджету навчальна література серії «Шкільна бібліотека» друкувалась у 2020 році, словники для учнів закладів загальної середньої освіти друкувались у 2019 році. У 2020-2023 роках теж подавались пропозиції до паспорту бюджетної програми на друк зазначеної категорії літератури, проте кошти не були передбачені.

- надати інформацію щодо звернень українських та закордонних закладів освіти з проханням забезпечення шкільних бібліотечних фондів художньою літературою з 2019 по теперішній час 2023 року та вказати, яка література була відповідно надана відповідно до цих звернень та яким чином доставлена (виконано частково);

МОН України інформує (лист від 21.09.2023 № 1/14519-23), що за період з 2019 по 2023 роки з резервного фонду навчальної літератури МОН України для забезпечення науково-методичних та виробничих потреб українських і закордонних закладів освіти було виділено 159 531 примірник підручників, посібників та художньої літератури. Отримання з резервного фонду МОН України літератури здійснюється відповідно до листа-звернення з переліком підручників, у яких є потреба. Представник (довірена особа) закладу освіти, яка приїздить до ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», оформлює необхідні документи та самостійно забирає затребувану літературу з резервного фонду. Кількість звернень та накладів отриманої літератури українськими та закордонними закладами освіти з 2019 по 2023 роки наведено у додатку 4 листа МОН від 21.09.2023 № 1/14519-23.

Інформація щодо переліку (найменувань) навчальної літератури, яка була надана за зверненнями відсутня.

- поквартальну інформацію щодо загальної кількості одиниць (підручників і посібників, художньої та словниково-довідникової літератури тощо), яка зберігається у резервному фонді у 2023 році (не виконано);

МОН України не надало вищезазначену інформацію.

- копію укладеного договору про зберігання резервного фонду (виконано частково)

МОН України надано копію додатковою угоди № 2 від 08.02.2023 до Договору № 12/1-2022 від 04.07.2022 та копію договору № 9/1-2023 від 09.05.2023 (додатки до листа МОН від 21.09.2023 № 1/14519-23).

Проаналізувавши копії вищезазначених документів, Комітет звернув увагу, що строк дії додаткової угоди № 2 від 08.02.2023 до Договору № 12/1-2022 від 04.07.2022 – до 28 лютого 2023 року, а договору № 9/1-2023 від 09.05.2023 з моменту підписання (09.05.2023) до 31 грудня 2023 року включно.

Тобто, у період з 01 березня по 08 травня 2023 року (69 днів) послуги із зберігання резервного фонду навчальної літератури або не надавалися, або МОН України надано не всі копії угод із зберігання резервного фонду у 2023 році.

6.4.2. надати перелік надрукованих за кошти міжнародної спонсорської допомоги у 2022 році підручників і посібників за найменуваннями, а також надати інформацію, в який спосіб та за якими критеріями ці підручники і посібники увійшли (були обрані) до цього переліку (виконано);

МОН України інформує (лист від 21.09.2023 № 1/14519-23), що за кошти донорів у 2022 році було надруковано підручники з двох освітніх галузей: мовно-літературної («Українська мова» та «Польська мова») та математичної («Математика»).

Назва підручника	Донор	Наклад (прим.)	Сума
«Математика» для 5 класу (7 назв підручників)	Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ)	472 440 (100%)	53,6 млн грн.
«Українська мова» для 5 класу (3 назви підручника)	Рада Європи	503 324 (100%)	36,1 млн грн.
«Польська мова (1-й рік навчання)» (авт. Біленька-Свистович Л. О., Ярмолюк М. О.) для 5 класу	Видавництво МПП «Букрек» спільно з Польським Інститутом	11 897 (100%)	883,5 тис. грн.
ВСЬОГО		987 661	90,6 млн грн.

Щодо визначення пріоритетності друку підручників МОН України зазначає, що рішення щодо назв підручників приймали донори з огляду на перелік підручників для 5 класу закладів загальної середньої освіти, які пройшли конкурсний відбір та можуть видаватися за кошти державного бюджету (наказ

МОН України від 14.06.2022 № 545), у межах передбачених ними коштів. Міністерством було привернуто увагу донорів до навчальних предметів, з яких проводиться державна підсумкова атестація учнів, а також міжнародні порівняльні дослідження якості освіти.

При цьому документів на підтвердження відповідних рішень донорів щодо вибору та друку підручників МОН України не надало.

Крім того, з отриманої інформації незрозуміло, яким чином приймалося рішення щодо вибору трьох авторів/ назв підручників з української мови, які були профінансовані Радою Європи.

За додатковою інформацією МОН України (лист від 22.01.2024 № 1/1092-24), у 2024 році за кошти донорів передбачено надрукувати та доставити до закладів загальної середньої освіти такі підручники:

Назва підручника	Донор	Наклад (прим.)	Сума
Підручники збільшеним шрифтом для осіб з особливими освітніми потребами для 6 класу (10 назв у 2-х частинах, «Математика» у 4-х частинах)	Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) – проєкт розпочато в 2023 році	49 110	18,8 млн грн.
«Інформатика» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (7 назв підручників)	Рада Європи	513 102	-
«Мистецтво» підручник інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти (5 назв підручників)		500 108	-
«Українська література» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (8 назв підручників)	Уряд Японії	538 094	70,6 млн. грн.
«Література (українська та зарубіжна)» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах)		45 164	5,9 млн. грн
«Зарубіжна література» підручник для 5 класу		501 588	65,8 млн. грн.

закладів загальної середньої освіти (6 назв підручників)			
ВСЬОГО		2 147 166	161,1 млн грн.

Підручники з української та зарубіжної літератури для 5 класу закладів загальної середньої освіти передбачено надрукувати за кошти Уряду Японії в 2024 році. Наразі відбуваються перемовини з донорами щодо виділення потрібного фінансування.

6.4.3. деталізовану покрокову процедуру проведення конкурсного відбору підручників для здобувачів повної загальної середньої освіти та детальні механізми, критерії відбору таких підручників (зокрема, зазначивши нижню межу відбору підручників, чим регламентується ця межа, які вчителі беруть участь в голосуванні, як відбувається підрахунок їх голосів та здійснюється узагальнений вибір тощо (виконано);

Критерії конкурсного відбору підручників та посібників визначені Порядком конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників, затвердженим наказом МОН України від 21.09.2021 № 1001 (далі – Порядок).

До переліку з кожної назви підручника/посібника, що можуть видаватися за кошти державного бюджету, включаються підручники/посібники, що отримали узагальнений результат вибору понад сорок тисяч. До зазначеного переліку можуть також включатися підручники/посібники, що отримали узагальнений результат вибору від десяти до сорока тисяч за умови подання видавництвом до Конкурсної установи гарантійного листа про фінансування (за рахунок власних обігових коштів або інших коштів, не заборонених законодавством) різниці між запропонованою видавництвом вартістю такого підручника/посібника і середньою вартістю підручника/посібника, що зазначена у паспорті бюджетної програми на відповідний рік.

Відповідно до вищезазначеного Порядку, безпосередній вибір підручників/посібників за електронними версіями їх оригінал-макетів у комплекті з проектами обкладинок з кожної назви підручника/посібника здійснюють учителі/викладачі закладів освіти, які викладають навчальний предмет, ідентичний предмет вивчення (навчальному предмету), з якого оголошено Конкурс. Учителі/викладачі закладів освіти здійснюють вибір підручників/посібників шляхом формування рейтингу з однієї назви підручників/посібників. Вибрані підручники/посібники схвалюються на засіданні педагогічної ради закладу освіти, протокол якого підписують члени педагогічного колективу, які здійснили безпосередній вибір підручників/посібників. Протокол педагогічної ради оприлюднюється на сайті закладу освіти наступного дня після оголошення висновків Конкурсної комісії.

МОН України надано «Алгоритм проведення конкурсного відбору підручників на плановий рік» (додаток 5 до листа МОН України від 21.09.2023 № 1/14519-23).

Відповідно до вищезазначеного алгоритму безпосередній вибір підручників/посібників заклади освіти здійснюють шляхом заповнення форми в ІТС ДІСО. Такий алгоритм відповідає нормам Порядку конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників, затвердженого наказом МОН України від 21.09.2021 № 1001.

6.5. Пунктом 6.4. було визначено, що до 01 жовтня 2023 року з метою підвищення якості підручників та посібників, економного використання бюджетних коштів МОН України має надати:

6.5.1. пропозиції щодо критеріїв конкурсного відбору підручників та посібників, які б забезпечували зменшення кількості альтернативних підручників/посібників з одного предмета, що можуть друкуватися за кошти державного бюджету (пропозиції відсутні);

МОН України (лист від 21.09.2023 № 1/14519-23) звертає увагу на те, що чинний підхід щодо вибору підручників надає можливість педагогічним працівникам обирати такі підручники, що найбільше відповідають потребам і можливостям учнівства певного закладу загальної середньої освіти та педагогічному баченню вчителя щодо навчання учнів з певного навчального предмета (інтегрованого курсу). Зменшення кількості альтернативних підручників/посібників з однієї назви навчального предмета (інтегрованого курсу) звужує можливість реалізації статті 54 Закону України «Про освіту».

МОН України зауважує, що, незалежно від кількості підручників однієї назви витрачається одна така ж сама сума коштів, що визначена бюджетними асигнуваннями. Так, наприклад, паспортом бюджетної програми на 2023 рік (КПКВК ДБ 2201260. Загальнодержавні заходи у сфері освіти) незалежно від назви навчального видання *встановлено середню вартість 1 примірника підручників і посібників* (у тому числі з мов національних меншин та з аудіосупроводом) для учнів та педагогічних працівників для 6 класу з навчанням українською мовою та мовами національних меншин закладів загальної середньої освіти - 127 грн.

У зв'язку вищезазначеним МОН України вважає за недоцільне зменшення кількості альтернативних підручників.

Комітет звертає увагу на сумнівність аргументації МОН України щодо недоцільності зменшення кількості альтернативних підручників.

Зокрема, велика кількість альтернативних підручників/посібників з однієї назви навчального предмета (інтегрованого курсу) вимагатиме більшої кількості залучених експертів, додаткового часу на проведення експертизи, що впливатиме на вартість підручника.

Сумнівним виглядає зауваження МОН України щодо звуження можливості реалізації статті 54 Закону України «Про освіту». У зв'язку з цим виникає питання, у чому саме полягає свобода вибору вчителя/вчителів, які наступні 4 роки будуть вимушені користуватися підручниками, обраними попереднім педагогічним складом. Крім того,

учителям складно ретельно оцінити та обрати з великої кількості представлених підручників якісний. Відтак, незрозуміло, в який спосіб широка палітра найменувань підручника з одного предмета впливає на якість змісту такого підручника.

6.5.2. в частині надання пропозицій щодо врегулювання питання доставки підручників і посібників українським дітям, які знаходяться за кордоном (виконано частково).

МОН України проінформувало (лист від 04.10.2023 № 1/5245-23), що підготовлено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 41 і від 19 лютого 2020 р. № 131», у якому запропоновано передбачити, що доставка навчальної літератури із резервного фонду до закладів освіти та державної установи “Школа супергероїв” в Україні та за кордоном здійснюється за кошти державного бюджету.

Комітет звертає увагу, що наразі запропоновані зміни не затвердженні відповідною постановою Кабінету Міністрів України.

6.5.3. пропозиції щодо запровадження верифікації даних, стосовно необхідної кількості підручників і посібників, які заносяться в систему ДІСО регіональними органами управління освіти (виконано частково, пропозиції відсутні).

МОН України інформує (лист від 04.10.2023 № 1/5245-23), що Постановою Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2021 року № 1255 затверджено Положення про програмно-апаратний комплекс «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту». Пунктом 3 цього Положення визначено, що одним із завдань та функціональних можливостей «Автоматизованого інформаційного комплексу освітнього менеджменту» (далі – АІКОМ) є формування переліку підручників, обраних закладами освіти для їх подальшого розподілу та доставки до закладів освіти.

З цією метою в АІКОМ передбачено створення модуля для оформлення результатів вибору підручників закладами освіти під час конкурсних відборів. Також однією з цілей створення АІКОМ є збір достовірних, актуальних даних про стан системи освіти за затвердженою системою показників та автоматичною генерацією звітності.

Отже, під час оформлення результатів вибору підручників заклади освіти зможуть зазначити виключно верифіковані дані щодо кількості учнів та педагогічних працівників для відповідного навчального предмета/ інтегрованого курсу та класу навчання, які містяться в АІКОМ щодо певного закладу освіти.

При цьому, строки створення та впровадження відповідного модуля в АІКОМ МОН України не зазначило. Існує ризик, що до початку конкурсного відбору модуль не запрацює, оскільки МОН України до цього часу не вжило відповідних заходів щодо належного фінансового забезпечення розробки та впровадження такого модулю.

6.5.4. підготовлений МОН України оновлений Порядок конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти, яким оптимізується алгоритм проведення конкурсного відбору підручників та посібників. Надати інформацію щодо змін, які пропонуються, їх обґрунтування, зокрема щодо конкурсу у виборі закладами освіти підручників (проект Порядку та інформація щодо змін, які пропонуються внести до нього відсутні);

МОН України інформує (лист від 04.10.2023 № 1/5245-23), що підготовлено накази про проведення у 2023-2024 роках конкурсів посібників для 1 та 2 класів, підручників для 2, 7 та 11 класів закладів загальної середньої освіти, у яких заплановано у 2024 році скорочення строків проведення конкурсних відборів на місяць раніше, ніж у поточному році (до 20 квітня 2024 року), що надасть можливість збільшити час на видання та доставку підручників.

МОН України зазначило, що з метою актуалізації та вдосконалення процедури відбору підручників та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників підготовлено проект змін та доповнень до вищезазначеного Порядку. Наразі тривають консультації та обговорення цього проекту в експертному середовищі.

Відповідний проект змін та доповнень до Порядку конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників досі не затверджені.

Проаналізувавши накази МОН України щодо проведення конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників у 2022-2023 та 2023-2024 н. р. Комітет дійшов висновку, що терміни проведення конкурсу у 2023-2024 н.р. дійсно скоротилися майже на місяць. Так наприклад:

- конкурсний відбір підручників та посібників у 2022-2023 роках для 1 класу проводився до 31 березня 2023 року, у 2023-2024 роках для 2 класу – до 26 лютого 2023 року, (накази МОН України від 23.12.2022 № 1168 та від 02.10.2023 №1184 відповідно);

- конкурсний відбір підручників та посібників у 2022-2023 роках для 5 та 6 класів проводився до 30 квітня 2023 року, у 2023-2024 роках для 7 класу – до 25 березня 2024 року (накази МОН України від 23.12.2022 № 1167 та від 02.10.2023 №1186 відповідно);

- конкурсний відбір підручників та посібників у 2022-2023 роках для 10 класу проводився до 02 червня 2023 року, у 2023-2024 роках для 11 класу – до 25 квітня 2024 року (накази МОН України від 23.12.2022 № 1182 та від 02.10.2023 №1185 відповідно).

- конкурсний відбір посібників для 1 класу у 2023-2024 роках проводився до 25 січня 2024 року (наказ МОН України від 02.10.2023 № 1183). Відповідно до наказу МОН України від 02.10.2023 № 1183, заклади загальної середньої освіти здійснили вибір посібників до 25 грудня 2023 року. Однак, відповідно до поданих пропозиції до паспорту бюджетної програми КПКВ 2201260 «Загальнодержавні заходи у сфері освіти» у 2024 році кошти на видання та доставку посібників для 1 класу не передбачено.

Разом з тим, відповідно до оновленої інформації, МОН України підготовлено проект змін до Порядку, яким передбачено зокрема скасувати проведення експертизи художньо-технічного редагування підручників (II етап) та відповідно скоротити проведення Конкурсу до одного етапу (раніше 2 етапи).

Слід зазначити, що наразі практично неможливо проаналізувати, чи впливатиме таке рішення на строки проведення Конкурсу, оскільки відповідно до Порядку строки проведення конкурсного відбору підручників та посібників визначаються щорічним відповідним наказом МОН України.

6.5.5. підготовлений проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 41» з обґрунтуванням змін, що вносяться до Порядку, їх доцільності, вказати можливий економічний ефект (проект постанови відсутній).

Комітет звертає увагу, що вищезазначений проект постанови Кабінету Міністрів України досі не затверджений, хоча пройшло вже 6 місяців з дня надання відповідного доручення МОН України (рішення Комітету від 06.09.2023, протокол № 132).

6.6. Запровадити ефективний внутрішній контроль за якісним виконанням Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» функції забезпечення підготовки і видання підручників, посібників і методичної літератури для здобувачів повної загальної середньої освіти, зокрема забезпечення належного контролю за економічним, продуктивним і результативним використанням коштів на забезпечення підручниками та посібниками. Про вжиті заходи поінформувати до 1 жовтня 2023 року (виконано частково)

МОН України зазначає (лист від 04.10.2023 № 1/15245-23), що Постановою Кабінету Міністрів України від 19.02.2020 № 131 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації загальнодержавних заходів у сфері освіти» визначено, що норматив рентабельності всіх етапів виробництва, пов'язаного з виданням та доставкою підручників і посібників не може перевищувати 5% відсотків, а також зазначено про обов'язковість укладання виконавцем договору про друкування підручників безпосередньо з поліграфічним підприємством у разі відсутності власного виробництва.

Інститут модернізації змісту здійснює контроль за дотриманням цих вимог. Крім того, ДНУ «ІМЗО» щомісячно до 20 числа надсилає МОН України інформацію про використання бюджетних коштів для її узагальнення та подання Міністерству фінансів України (до 30 числа).

Інформація про запровадження внутрішнього контролю та про вжиті заходи відсутня.

Заслухавши інформацію Голови Комітету С. Бабака, Заступника Голови Комітету С. Колебошина, заступника Міністра освіти і науки України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Д. Завгороднього, генерального директора директорату шкільної освіти І. Хворостяного, та враховуючи вищезазначене Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій **в и р і ш и в**:

1. Інформацію Міністерства освіти і науки України про стан виконання Рішення Комітету від 06 вересня 2023 року «Про стан забезпечення підручниками та навчальними посібниками системи загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році» взяти до відома.

2. Рекомендувати Кабінету Міністрів України:

2.1. Внести зміни до Положення про програмно-апаратний комплекс «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2021 року № 1255, в частині розширення завдань та функціональних можливостей автоматизованого комплексу менеджменту щодо формування та використання фонду (у тому числі резервного) навчальної літератури у закладах освіти.

2.2 Вжити невідкладних заходів з метою виконання положень Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо вдосконалення науково-методичного забезпечення освіти та якості навчальної літератури» № 1951-IX від 14.12.2021 року, у тому числі щодо підготовки та затвердження МОН України Вимог до інтерактивного електронного додатку до підручника та Порядку проведення апробації початкової літератури для закладів загальної середньої освіти та забезпечити виконання положень Закону в 2024 році.

3. Рекомендувати Міністерству освіти і науки України:

3.1. Підготувати проекти змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 41 «Про затвердження Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників» та постанови Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2020 р. № 131 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації загальнодержавних заходів у сфері освіти», спрямовані на організацію своєчасної доставки підручників та навчальних посібників до закладів загальної середньої освіти, а також на оптимізацію процесів підготовки, адаптації/ перекладу, експертизи, друку та доставки підручників для дітей з порушенням зору та навчанням мовами національних меншин.

3.2. Прискорити затвердження оновленого Порядку конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників.

3.3. Інформацію про результати виконання пунктів 3.1. - 3.2. цього Рішення надати Комітету до 04 квітня 2024 року.

3.4. Надати до 18 березня 2024 року наступну інформацію та документи:

3.4.1. вмотивовані пояснення невиконання положення Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо вдосконалення науково-методичного забезпечення освіти та якості навчальної літератури» стосовно підготовки та затвердження вимог до інтерактивного електронного додатка до підручника та порядку апробації початкової літератури;

3.4.2. підготовлений МОН України проект змін та доповнень до Порядку конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників, затверджений наказом МОН України від 21.09.2021 № 1001, спрямований на оптимізацію процесу конкурсного відбору та забезпечення своєчасного друку підручників, що видаються за кошти державного бюджету, зазначивши при цьому, на скільки мають скоротитися строки його проведення загалом та по кожній із запропонованих змін, як ці зміни вплинуть на своєчасність доставки підручників/посібників, у тому числі для дітей з порушенням зору та дітей з навчанням мовами національних меншин, до закладів загальної середньої освіти та терміни запровадження таких змін;

3.4.3. щодо друку підручників для 5 класу закладів загальної середньої освіти за кошти міжнародної спонсорської допомоги у 2022 році, у тому числі перелік учасників-переможців конкурсних відборів (назви/автори підручників, який наклад таких підручників); які саме з цих підручників були профінансовані донорами і в якому обсязі; копії документів на підтвердження відповідних рішень донорів щодо вибору та друку підручників;

3.4.4. визначені строки створення та впровадження модуля для оформлення результатів вибору підручників закладами освіти під час конкурсних відборів в АІКОМ;

3.4.5. щодо механізму підготовки до друку, друку та доставки підручників для дітей з порушення зору, зокрема, зазначити щорічний наклад таких підручників; кількісний склад осіб, залучених до здійснення адаптації та експертизи підручників збільшеним шрифтом та шрифтом Брайля; кількість та перелік видавництв, які здійснюють друк таких підручників; виробничу потужність таких видавництв;

3.4.6. поетапну процедуру формування центрального резервного фонду (визначення потреби, укладання угоди на зберігання, інвентаризація навчальної літератури, яка зберігається у ньому, списання непридатної до використання навчальної літератури тощо);

3.4.7. процедуру/алгоритм списання непридатної для використання навчальної та художньої літератури з резервного фонду (із зазначенням нормативно-правових актів, якими регламентуються відповідні етапи, періодичності здійснення інвентаризації резервного фонду, критеріїв відбору початкової та художньої літератури до списання та обґрунтування щодо відсутності у актах списання, які надані МОН України, належної підстави для списання). У разі здавання макулатури, зазначити яким чином здійснюється

продаж та оприбуткування на баланс ДНУ «ІМЗО» макулатури та куди спрямовуються отримані кошти;

3.4.8. копію укладеного договору про зберігання резервного фонду у період з 01 березня по 08 травня 2023 року, у разі наявності, або вмотивоване пояснення щодо його відсутності;

3.4.9. щодо здійснення контролю за дотримання видавництвом умов договору, в частині пунктів 7.6 (право видавництва на виготовлення та реалізацію додаткового накладу підручника після виконання Договору та за письмовим погодженням із ДНУ «ІМЗО»). та 8.8. (відповідальність за порушення умов, визначених підпунктом 7.6 Договору у вигляді сплати видавництвом штрафу у розмірі 20% вартості виданого комерційного накладу підручника), зазначивши чи були реальні випадки сплати штрафу видавництвом, у разі виявлення таких випадків зазначити їх кількість та спосіб, у який вони фіксувалися, куди спрямовувалися кошти зі сплати штрафів (проект типового Договору про видання підручника за державні кошти надано МОН України листом від 15.09.2023 № 1/14216-23).

4. Контроль за виконанням Рішення покласти на Заступника Голови Комітету Колебошина С.В.

Голова Комітету

Сергій БАБАК